

tuuride märgiliste ilmingute ehk sümbolitena, nt jaapani toidukultuuris (Yumi Matsumura), aafrika hõimu naisterõivastel (Maria Joao Coutinho).

Mitmed esinemised lahkasid vanasõnaparoodiaid ehk anti-vanasõnu, eeskätt nende traditsioonilistest vanasõnadest eritlemise põhjendatust või vajalikkust. Selliste ütluste populaarsus, sh tänapäeva noorte keelekasutuses, on selge märk žanri elujõulisusest. Vastavalt kokkusaamise sihile – innustada noori omakeelse kultuuri säilitamisele ja vanasõnades sisalduva potentsiaali tunnistamisele – vaadeldi seekordki vanasõnade kasutust didaktilise vahendina ning rõhutati vajadust lülitada neid (tänapäeva noortele arusaamatuks jäävaid mõtteteri) ka õppetöösse. Konverentsi korraldaja Rui Soares pakkus välja idee süvendada vanasõnade kasutust näiteks sms-suhtluse abil.

Kollokviumi organiseerijad ja paljud esinejad rõhutasid vajadust teha veelgi ulatuslikumalt ülemaailmset parömioloogia alast koostööd. Mulluse teadussündmuse muutis eriliseks asjaolu, et ühtlasi tähistati seal eesti parömioloogi, akadeemik Arvo Krikmanni 70. sünnipäeva. Tavira linnapea vastuvõtul esitleti sellega seoses korraldajate poolt välja antud eesti vanasõnade valimikku portugali-inglise vastetega – *Proverbios Europeus / European Proverbs / Euroopa vanasõnad*. Tegemist on esimese eesti vanasõnu portugali keeles tutvustava väljaandega. Portugalis plaanitakse seda raamatukest jagada eelkõige ülikoolide raamatukogudele, et tutvustada euroopa eri keelte vanasõnu ja näidata vanasõnade ühisosa.

Anneli Baran

53. Kreutzwaldi päevade teaduskonverentsi folkloristika päev

Eesti Kirjandusmuuseumi 53. Kreutzwaldi päevad möödunud aasta lõpus olid pühendatud lõppema hakkavale rahvusvahelisele astronoomia aastale. Esimene päev oli traditsiooniliselt kirjanduse ja kultuuriloo päralt, teine päev, 2009. aasta 18. detsembril oli folkloristika osakonna korraldada. Mitmekülgisel interdistsiplinaarsel üritusel esinesid kõigepealt elukutselised astronoomid. Ene Ergma andis üldülevaate eesti astronoomia hetkeseisust, alustades üksikisiku suhtumisest maailma mitmepalgelisusse ja lõpetades eesti kosmosepoliitikaga. Eesti enimtunnustatud astronoom Jaan Einasto ettekanne andis ülevaate kosmoloogia arengust viimase saja aasta jooksul, kus suur osa galaktikate füüsika algusaegadel oli Ernst Öpikul. Viimaste andmete järgi hinnatakse universumi vanuseks 13,7 miljardit aastat. Ettekandes oli juttu pulseeriva universumi teooriast, miljonite galaktikate punanihete mõõtmisest ja nende põhjal koostatud superparvede võrgustiku kaartidest. Seejärel jõuti foonkiirguse ja tumeda aineni, mida moodustavast materjalist pole seni veel kellelgi aimugi.

*Janika Kronberg, Jaan Einasto ja Ene Ergma.
Alar Madissoni foto 2009.*

Viimase kümne aasta kosmoloogia üheks olulisema tulemusena selgub, et alates epochist, mis vastab punanihkele 0,7, on tumeda aine tihedus suurem nähtava aine tihedusest ja universum paisub seetõttu üha kiirenevalt.

Füüsikaõppejõud Jaak Jaaniste peatus ühel 2012. aasta kosmilise katastroofi versioonil nähtamatust-vaadeldamatust planeet/tähest Nibiru, mis 2012. aastal pidavat tegema meie planeedil puhta töö, jättes heal juhul ellu umbes 10% elavast. Esitatud ülevaatest nähtus, et sellise jaburuse uskujaid on meie maailmas enam kui küll, ja suurem osa neist ei kannagi blondi karvkatet.

Astronoomidele oli täienduseks päeva rahvaastronoomiaga seonduv osa, kus Mall Hiimäe andis ülevaate Jakob Hurda korrespondendi, kohaliku ministeeriumikooli juhataja Johann Sõsteri 1902. aastast pärinevast saadetisest *Palmse taevas*. See sisaldab peamiselt mälestusi Ann Meikarilt kuuldust. Paralleelselt anti ülevaade ka Tammispea küla eluolust ja kogukonna elulaadist. Enn ja Tiiu Ernits tutvustasid vajja rahvaastronoomiat, esmane ülevaade ilmus neilt *Eesti Looduses* 25 aastat tagasi, seekordne ettekanne oli eelnenu oluline täiendus. Hästi struktureeritud ettekanne algas maailma loomisest ja ehitusest, seejärel päevast ehk päikesest ja kuust. Tähistaevast arvanud vajjalased, et vanasti olevat olnud taevas rohkem tähti, kui praegu, üks informant pidanud selle põhjuseks, et praeguseks on lennumasinat ja sputnikute abil *taivaz porattu*. Ka ei olevat ühe keelejuhi jutu järgi tähtedel üldse nimetusi, sest rahvas tegi rasket tööd ja väsimuse tõttu polnud kellelgi tahtmist taevas vaadata. Sellest hoolimata olid nende tähtedel siiski nimed olemas, aga kahjuks on neid teada üsna vähe. Lõpetuseks oli veel ülevaade komeetidest ja kukkuvatest tähtedest ning lõpuks jõutigi ajastagega. Rahvaastronoomia teemat jätkas Urmas Sutrop, kes andis põhjaliku ülevaate Põhjanaela ja Linnutee nimetustest erinevatel rahvastel.

Juri Berezkin käsitles euroopa astronüümide varasemat kihistust. Jälgides mitmesuguste motiiviahelate geograafilist paigutust suutis ettekandja luua üsna tõenäolise astronüümide dünaamilise arengumudeli.

Varasema astronoomia ajalooa seonduvalt esinesid Peeter Espak, kes rääkis kosmose loomist või tekkimist käsitlevatest müütidest kui Lähis-Ida rahvaste elutunnetuse ühest peamisest alusest ja Amar Annus kõneles horoskoopide kui vastava brändi ajaloolisest tekkest ja kujunemisest.

Uskumusi tutvustas Roerichite perekonna omamütoloogiat käsitlev ettekanne Aado Lintropilt. Vaadeldi, kuidas nn eri rahvaste autentse pärimuse põhjal sünteesitakse muistend imepärasest kivist, mis on endasse akumulierenud Orioni tähtkujust pärineva müstilise energiavoo. Kivi esmane mainimine langeb aastasse 1911. Jälgiti sündmuste edasist arengut, müüdi loomet ja uskumust, et loodud müüdid saavad hiljem reaalsuseks. Andres Kuperjanov vaatles mõningaid levinud astronoomilisi argiuskumusi tähtkujustest ja toetas eespool horoskoopidest kõnelenut väitega, et astroloogia praeguses mõistes oli astronoomia kui teaduse väljakujunemisperioodil selle PRiks ja rahastuse allikaks.

Kokkuhoiupoliitika tõttu toimus sama ürituse raames paneelistungina ka interdistsiplinaarse meditsiiniantropoloogia konverentsi Medica VI sessioon "Astraalnähtuste mõju meditsiinile", kus Mare Kõiva esines ettekandega "Kuufaasid ja päike 20. sajandi ravimisstrateegias", tutvustades mitmeid ravimismeetodeid ning kirjeldades taevakehadega seonduvaid vastavaid arusaamu ja loitse. Raivo Kalle ja Renata Sõukand, kes pidid rääkima taimedest ja taevatähtedest, ei saanud tervislikel põhjustel kohale tulla, ning nende ettekanne oli väljas vaatmikuna. Näiteks selgus nende postrist, et tähega seonduvad mitmete valgete kroonlehtedega metsalilled nimed. Tähelilledeks võivad olla ka kollase või punase õiega lilled. Samas esineb ka taeva, kuu ja päikesega seonduvaid rahvapäraseid taimenimetusi. Peatuti ka taevakehade mõjul mitmesugustele töödele ja mainiti kuufaaside ärakasutamist taimedega ravimisel. Sodiaagimärgid tekkisid rahva praktilisse ellu alles eelmise sajandi kolmekümnendatel aastatel. Vaatmikest mainigem veel Piret Paali postrit kasvajate ravist soome rahvameditsiinis, mis sisaldas samuti kuu ja päikesega seonduvaid uskumusi.

Tiheda tööpäeva lõpetasid *Kihnu tantsulugude* CD (Ingrid Rüütel, Angela Arraste ja Krista Sildoja) ja Dan Ben-Amose raamatu *Kommunikatsioon ja folkloor* (Folklooristika osakond) esitlused.

Andres Kuperjanov